

ТЕМА I. ВЪВЕДЕНИЕ В ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА И ПРАВО. ПРАВНА ИСТОРИОГРАФИЯ.
ИЗВОРИ ЗА ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА И ПРАВО

A. ПРЕДМЕТ, МЕТОД И ПЕРИОДИЗАЦИЯ
НА ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА И ПРАВО

I. План

1. Предмет на ИБДП.
2. Методи на ИБДП.
3. Периодизация на ИБДП.
4. Съдържание на ИБДП:
 - държава – политическа организация на обществото и развитието ѝ във времето;
 - право – развитието му, неговите източници, правни отрасли и правни институти.
5. ИБДП и другите обществени науки:
 - национална история;
 - изворознание;
 - архивистика;
 - археология;
 - историческа география и др.

II. Основни понятия

- *Държава* – като политическо понятие означава страна със самостоятелна административно-управленска власт, съществуваща върху територия, локализирана в определени граници през конкретни исторически периоди. Наред с това в съдържанието на понятието „държава“ се включва и нейната организа-

ция като съвкупност от учреждения и юридически принципи, обичаи и правила, чрез които се реализира публичната власт.¹

- **Предмет на ИБДП** е историческото развитие на българската държава, българското право, държавните и правните институции през различните исторически периоди.
- **Обект на ИБДП** (обект е това, което дадената наука изследва²) – изучава институтите и законодателствата до момента, в който те престават да действат.³
- **Метод** е специфичният начин, по който дадена наука изследва своя обект.⁴

Методите при изследването на ИБДП са:

а) *исторически* – състои се в изучаване на събитията, процесите и явленията в развитието им във времето;

б) *диалектически* – представлява разглеждане на взаимовръзката и взаимообусловеността между събитията, процесите и явленията;

в) *сравнително-исторически* – състои се в разглеждане на развитието на националните български държавноправни събития, процеси и явления в съпоставка със съответните държавноправни събития, процеси и явления в другите държави (Византия, Балкански държави, Русия, централно- и западноевропейски държави); използван е успешно при изследване на проблеми, свързани например с периода на средновековната държава и право, за който са съхранени твърде малко домашни извори; на основата на сравнително-историческия метод се изучава изворовият материал, създаден по същото време в съседни на България страни, за да се направят изводи за българската държавна и правна практика от времето на Средновековието;

г) *сравнително-правен* (състоящ се в разглеждане на институтите и отраслите на българското право в съпоставка със съответни институти и отрасли на правните системи на други държави (Визан-

¹ Токушев, Д. История на българската средновековна държава и право. С.: Сиби, 2009, с. 18.

² Вълчев, Д. Лекции по обща теория на правото. Част 1. С.: Сиела, 2016, с. 15.

³ Петрова, Г. История на българската държава и право. С.: Сиби, 2009, с. 17.

⁴ Вълчев, Д. Цит. съч., с. 16.

тия, балкански държави, Русия, централно- и западноевропейски държави) и др.⁵

- **Периодизация на ИБДП** – на основата на политическата и правната организация на българския народ през неговото вековно съществуване. *Основният критерий за периодизиране на историята на българската държава и право е наличието на държавна организация.*⁶
 - Първа българска държава:
 - ❖ византийско владичество.
 - Втора българска държава:
 - ❖ османско владичество.
 - Трета българска държава.

III. Литература

1. Андреев, М., Д. Ангелов. История на българската феодална държава и право. С.: Изд. Наука и изкуство, 1968, 1972.
2. Андреев, М., Ф. Милкова. История на българската феодална държава и право. С.: Софи-Р, 1993.
3. Бобчев, Ст. С. История на българското право. Бургас: ИК Ротонема, 1993.
4. Петрова, Г. История на българската държава и право. С.: Сиби, 2009.
5. Токушев, Д. История на българската средновековна държава и право. С.: Сиби, 2009.

III. Въпроси

1. Какво изучава науката ИБДП?
2. Какво разбирате под „предмет“ на ИБДП?
3. Посочете методите на ИБДП.
4. Кои са отликите на ИБДП от останалите обществени науки?

⁵ Матеев, М. История на българската държава и право. С.: УИ Св. Климент Охридски, 2004, с. 6.

⁶ Токушев, Д. Цит. съч., с. 18 – 19; Петрова, Г. Цит. съч., с. 15.

5. Обяснете какво разбирате под „периодизация“?
6. Кой е основният критерий за периодизация на ИБДП?
7. Посочете отделните периоди на политическата и правната организация през вековното съществуване на българския народ.

IV. Тест

1. Предмет на ИБДП е:

- а) историята на българската държава;
- б) историята на българското право;
- в) историята на българската държава и право;
- г) историята на българската държава и право през Средновековието.

2. Основният критерий за периодизация на ИБДП е:

- а) наличието на държава;
- б) наличието на религия;
- в) наличието на държавни институции;
- г) наличието на владетелска институция.

3. Не е основен метод на ИБДП:

- а) историческият;
- б) диалектическият;
- в) сравнително-правният;
- г) лингвистичният.

4. Основните елементи на държавата са:

- а) народ и територия;
- б) народ, територия и държавна власт;
- в) народ, територия и религия;
- г) територия, религия и стопанство.

V. Обект на ИБДП:

- а) законодателството и институтите от момента, в който са създадени, до момента, в който престават да действат;
- б) законодателството и институтите и до момента, в който те престават да действат;
- в) законодателството и институтите, действащи в дадена държава;
- г) законодателството и институтите, действащи в дадена държава и в съседните ѝ страни.

Б. ПРАВНА ИСТОРИОГРАФИЯ

I. План

1. Правната историография в България до 9 септември 1944 г.

- Васил Тодоров Балджиев е първият преподавател по история на българското право в Юридическия факултет на Висшето училище в България.⁷
- Проф. Стефан Савов Бобчев – „История на българското право. Лекции и изследвания“, „Старобългарски правни паметници“, „Народното брачно право в юридическите ни пословици“, „Нашето народно право в юридическите ни пословици“, „Източна Румелия. Исторически преглед, устройство, законодателство и правосъдие“ и др.⁸
- Никола Попов Благоев – „Лекции по история на българското право“, „История на българското право“ в три части, „Responsa Nicolai Parae I ad consulta Bulgarorum“ и преводът на византийската Еклога.⁹
- Проф. Владислав Николов Алексиев – „Принос към старобългарското семейно право. Имотно-правни отношения в семейството според паметниците на IX в.“, „За правната същност на

⁷ Петрова, Г. Цит. съч., с. 17.

⁸ Токушев, Д. Цит. съч., с. 22.

⁹ Пак там, с. 22 – 23.

израза люде“, „Кръвното отмъщение и смъртното наказание на старобългарска почва“, „За правото на убежище и съдебен имунитет с оглед старобългарските правни паметници и хрисовули на XII и на XIV в.“

2. Развитие на науката и учебната дисциплина ИБДП след 9 септември 1944 г.

- От учебната 1950 – 1951 г. дисциплината носи наименованието „История на българската държава и право“.
- проф. Димитър Симеонов Ангелов (проф. Д. Ангелов и проф. М. Андреев: „История на българската феодална държава и право“).
- Проф. Михаил Николов Андреев – „История на българската буржоазна държава и право“; „Българско обичайно право. Правно-историческо проучване“; М. Андреев – „Един непроучен препис на Синтагмата на Матей Властар“ и др.
- Проф. Фани Милкова – „Поземлената собственост в българските земи през XIX в.“, „История на българската буржоазна държава и право през периода 1918 – 1944 година“ и др.
- Проф. Гълъбина Петрова – „История на българската държава и право (680 – 1878)“, „Църква и църковно право в средновековна България“ и др.
- Проф. Мария Манолова – „История на държавата и правото. Трета българска държава. 1878 – 1944 г.“
- Проф. Димитър Токушев – „История на българската средновековна държава и право“, „История на новобългарската държава и право“ и др.
- Проф. Иван Билярски – „Институциите на средновековна България. Второ българско царство (XII – XIV век)“, „Публично и каноничноправна лексика в българското средновековно пространство“, „Византийските василевси“ и др.

II. Литература

1. Андреев, М. История на българската държава и право в Софийския университет след 9 септември 1944 г. – ГСУ, ЮФ, т. 60. 1969.
2. Андреев, М. Правна наука. История на България. Т. 8. С., 1999.
3. Андреев, М., Д. Ангелов. История на българската феодална държава и право. С.: Изд. Наука и изкуство, 1968, 1972.
4. Андреев, М., Ф. Милкова. История на българската феодална държава и право. С.: Софи-Р, 1993.
5. Бобчев, Ст. С. История на българското право. Бургас.: ИК Ротонема, 1993.
6. Петрова, Г. История на българската държава и право. С.: Сиби, 2009.
7. Токушев, Д. История на българската средновековна държава и право. С.: Сиби, 2009.

III. Въпроси

1. Кой е първият преподавател по история на българското право?
2. Посочете кои са преподавателите у нас до 9 септември 1944 г.
3. Кои са монографиите, учебниците и публикациите в периода до 9 септември 1944 г., които са служили за подготовка на студентите?
4. Кои са преподавателите у нас след 9 септември 1944 г.?
5. Кои са материалите за подготовка на студентите след 9 септември 1944 г.?
6. Откога дисциплината носи наименованието „История на българската държава и право“?

IV. Тест

1. Първият преподавател по история на българското право е:

- а) Вл. Алексиев;
- б) Ст. С. Бобчев;
- в) В. Балджиев;
- г) Н. Благоев.

2. Учебникът „История на старобългарското право“ е написан от:

- а) Ст. С. Бобчев;
- б) Вл. Алексиев;
- в) В. Балджиев;
- г) Н. Благоев.

3. Автор на учебника „История на българската буржоазна държава и право“ е:

- а) проф. Д. Токушев;
- б) проф. Г. Петрова;
- в) проф. М. Андреев;
- г) проф. Ф. Милкова.

4. Дисциплината носи наименованието „История на българската държава и право“ от:

- а) 1944 – 1945 г.;
- б) 1947 – 1948 г.;
- в) 1950 – 1951 г.;
- г) 1955 – 1956 г.

5. Автор на учебника „История на българската държава и право (680 – 1878)“:

- а) проф. Д. Токушев;
- б) проф. Г. Петрова;
- в) проф. М. Андреев;
- г) проф. Ф. Милкова.